

KÖZMŰVELŐDÉS.

Az erdélyi róm. kath. irodalmi társulat heti közlönye.

MEGJELENIK MINDEN SZOMBATON.

Előfizetési díj:

Egész évre 4 frt.
Félévre 2 „
Negyedévre 1 „

A társulat minden rendű tagjai
a lapot tagdíjaikért kapják.

Ugy a lap szellemi részét illető czikkék,
mint az előfizetési pénzek a „Közművelő-
dés“ szerkesztőségének Gyulafehérvárra a
várbá küldendők.

Febronius.

A katolikus egyházat kőszálhoz hasonlította Üdvözítőnk. Valóban szikla az, melyet körülesapdosnak az emberi szenvedélyek önérdektől és haragtól piszkos hullámai. Ha valahol, egyházuunknál valósul folyton-folyvást a költőnek kijelentése:

„Leben, heiszt's sich wehren!“

Az élet egyértelmű a küzdelemmel. A mióta egyházunk az európai kontinens, az emberiség civilizálásához fogott, örökösen küzdött, védte jogait és igazait a folyton megújuló támadásokkal szemben.

Hazánkban a katolikuságnak ezen felül még politikai gyanúsításokkal, nemtelen vádokkal kellett megküzdenie. Febronius most megjelent pamfletjében mindkét rendbeli támadást alkalmaz a magyar kath. egyház és a magyar papság ellenében. Először is avval gyanúsítja, hogy a kath. egyház meghasonlott, a hívők és a főpásztorok között nincsen meg a szükséges egyértelműség; másodsor kétségbevonja a kath. papság hazafiasságát, mintha az utját állaná a magyar nemzet prosperálhatásának és mindezekből arra a radikális következtetésre jut, meg kell fosztani a papságot polgári jogaitól, választói és megválasztási jogától, meg kell akadályoznia a katolikusok autonómikus egységesítését, mert az erős katolikus társadalom eo ipso ellensége a Febronius által contempplált nemzeti államnak.

Az első vád oly abszurd, annyira lehetetlen a kath. egyház kebelében, hogy avval kár bővebben foglalkozni.

A második vád azonban határozottan ámtítás, ezéltudatos megtévesztése az elméknek, egy esztelen politikai jelszó, mely a tömegek rövidlátóságára és rombolási ösztönére spekulál.

Ennyi és — semmi más!

A magyar nemzet az „erős katolicizmus“ ide-

jében volt első rangú keleti hatalmasság. Nagy Lajos, Mátyás nem tudtak még a külön felekezetieskedésben rejlő külön hazafiasságról, Magyarország egysége még akkor meg nem volt bontva. Oly annyira erős és művelt volt az a katolikus Magyarország, hogy művészi föllendülésünk épp e korra esik, leggyönyörűbb váraink és templomaink ez időben épültek, a magyar szó akkor először volt az európai műveltségnek kiegészítő, követelménye keleti Európa sorsa akkor Budán és Visegrádon — és nem Berlinben vagy sz. Pétervárott dőlt el.

Jött aztán a nemzeti egyházak ideje, melyek sz. István koronájának örökét háromfelé szabták s a magyarságot kettészakították. Vége lett a magyarság hitbeli egységének, de vége egyszersmind ellenálló erejének, imponáló tekintélyének. Hunyady János csak a töröktől féltette a magyar nemzeti egységet, a reformáció török nélkül és törökkel hajította végre a megosztást.

Erdély katolikuságának e válságos időben providentialis szerepe jutott. A támadásokkal, a kettős elnyomatással u. m. a vallási és török elnyomatással szemben ragaszkodni a hitbeli és nemzetbeli egység eszméjéhez! — Megvédeni, úgy a hogy lehetett Erdélyt a török ellen s vissza állítani a nemzeti kapcsolatot a keleti és a nyugoti Magyarország között. Bámulatra méltó kitartást és hősiességet tanúsítottak e tekintetben a határszélekre szorított székelyek. Páratlan e népfajnak nemzeties és vallási magatartása.

Sok küzdelembe került, de végre még is csak győzött a kitartás. Febronius okulhatott volna az erdélyi katolikusok példáján, hogy a katolicizmus soha semmiféle nemzeti államnak utjába nem állott, sőt adatokkal kimutatható, hogy Erdélyben a katolikus vallás sokkal erősebb megörzöjje

a magyar nemzetiségnek, mint bármely felekezet vallása, mely a nem magyar elem gyarapításának több szolgálatot tett, mint a mennyit az remélt.

A jó katolikus Erdélyben egyértelmű az erős magyarral. És erős meggyőződésünk, hogy soha el nem terjedett volna az idegen elem annyira ez országrészben, ha Erdély katolikus marad s a törökség, meg a reformáció vetélkedve nem apasztják a a magyar fajt.

A mi pedig az említett jogfosztást illeti, no hát e radikalizmussal — pedig perhorrescalja Febronius a másfajta radikalismust — újra csak meggyöngytené az ellenség a magyar értelmességet, eret vágna a magyar nemzet testén és proclamálná a jogfosztást nem a „nemzeti állam“ érdekében, de ellenkezőleg a magyarság ellenségeinek nagy öröme, a magyar fajegység, nemzeti erőnek rovására és helyrehozhatatlan kárára.

Febronius helyesen jegyzi meg — kétélű kard a radikalizmus! Valóban, a kath. egyház a kath. magyarság ellen fordított fegyvere őt szurta meg.

Dr. Czirbusz Géza.

Az emberi lélek bölesészeti kérdése.

(Folytatás.)

2) Az ember működéseiből következtetve nemesak anyag, hanem mi föbb, van benne anyagtalán, mely az anyagot tevékenységbe hozza, irányt ad a ténykedéseknek, előre megállapítja a célt; ezt elérni képességéhez mérten mindent megtesz. Mindebben — legyen a működés tárgya phisicai vagy erkölesi — a test maga az eszköz; a dolgozó vagy művész az emberben levő láthatatlan erő. De már ezen fogalmi viszonyukban is művész és eszköz nem téveszthetők össze; a legelső tekintet is magasabb helyet ad a művésznak, mint az eszköznek. Mivel pedig az emberben a művész és eszköz, a lélek és test egy összetett részekre bontható lényt teszi ki, s minden ilyen létezőben alak és anyag elodázhatlan lénytani kíváncs, azért itt is jogosultán jelenthetjük ki e kettő meglétét. Azonban ezzel nem akarjuk beérni, hanem felkutatva gondolatilag az alak lényeges szerepét minden létező belső életében, ki kell mondanunk nemesak észbeli, hanem reális felsőbbségét is az alaknak az anyagi világban. Ezt bizonyítják sz. Tamásnak ide illő szavai: „forma dat speciem ei, eujus est forma“ (U. o.)

Ha tehát az ember össze van téve anyagból az anyagot kormányzó erőből — lélekből, mindenesetre az lesz az emberi testnek vagy jobban mondva az lesz az embernek, mint összetett lénynek alakja, mi őt ilyen fajú létezővé teszi; ilyen fajú létezővé pedig az embert az eszes lélek teszi, tehát az eszes lélek lényeges alakja az embernek.

3. Sz. Tamás erőteljesen ezáfojja azon véleményt, mely azt tartja, hogy a lélek csak esetlegesen egyesül a testtel, mit az emberrel, mint felsőbb lényvel megegyeztethetőnek nem

tart „Anima secundum suam essentiam est forma corporis v. corporalis et non secundum uliquid additum. Tamen inquantum attingitur a corpore est forma, inquitum vero superexcedit corporis proportionem, dicitur spiritus vel spiritualis substantia.“ (U. o.)

Láthatni tehát, hogy Sz. Tamás a lelket mennyire fontosnak nevezi az ember lényiségében, hogy t. i. a testtel együttlétében ennek alakja, s mivel létében a testtől nem függ, szellem. Legkevésbé hozhat zavarba azon eljárása, hogy nyilatkozatában a „forma“ kifejezést minden megszorítás azaz jelző nélkül használja, mert Ontológiájában feljogosít arra, hogy valahányszor körülírás nélkül él e szóval „forma“ — mindig lényeges alakot (forma substantialis) ért alatta. Ugyan ily értelemben használja Stöckl és mások is, oda értve azonban mindig a „lényeges“ fogalmat is.

4.) Dr. Stöckl első tekintetre könnyen felfoghatóan jeleníti meg Sz. Tamásnak az élet fogalmából merített érvét tételünk érdekében. U. i. említett bölesésznek kiindulási pontja lénytani, midőn az anyagot szembe állítja az alakkal: az előbbit képességnek nevezi, melyből — alak járulván hozzá — bizonyos fajú lény lesz; az alakot pedig ténylegességnek, mert az alak megadja a lénynek a befejezettséget, ténybe viszi át a számára fenállott lehetőséget. Az emberi testben, mint anyagban meg van a képesség arra nézve, hogy ember legyen belőle; de így pusztán soha ember nem lesz, tehát csak képesség marad, ha az alak hozzá nem járul, a lélek. Következtetésünkben haladhatunk visszamenőleg és előremenőleg is. Vegyünk pl. egy holt emberi testet, s kérdezzük, hogy miért nem él? Mért nem ember többé, s miért nem különbözik az általánosan ismert és változatos alakulásokban fellépő anyagtól. Felelet mindhárom kérdésre ez: azért nem, mert nincs benne lélek. Mihelyt a lélek távozik, azonnal szűnik az élet, hogy úgy mondjuk a lélek magával viszi az életet, mert maga a lélek életerő és megszűnik életerő lenni, ha a testtől elvált; a hol a lélek van, ott van az élet is.

Tehát ha ily nagy jelentőségű a lélek, minthogy töle függ az emberi élet, mint ilyen; töle a működések egész láncolata és azok megakasztása; szóval a test élete, mert távoztával ismét az élettelenységbe süllyed vissza: ezen jelenlét és megfigyelésünk helyessége feljogosít azon kijelentésre, hogy a lélek az emberi életben nem közönséges, nem alárendelt és nem is esetleges szereppel van megbízva, hanem lényeges functioja van az életháztartásában; s ha ilyen, akkor maga sem lehet más, mint lényeges alakja az emberi testnek.

5.) Az sem teszi összeférhetelenné és lehetetlenné a léleknek a testtel való egyesülését, hogy a lélek egyszerű állag, a test pedig összetett; mert az egyszerű lény épen ezen sajátos tulajdonsága következtében semmi ellentétet nem foglal magában, tekintve helyfoglalási módját. Az anyagnak részei vannak, tehát kiterjedéssel bír, s minden kis résznek külön-külön más hely felel meg, úgy hogy a hány rész gondolható és tényleg létezik valamely testben, ugyanannyi helyrészt kíván az anyag helyfoglalása esetében; vagyis mint a scholasticusok mondják: az anyag circumscriptive van a helyben.

(Folyt. köv.)

Az elemi iskolai házi feladványok jelentőségéről, tekintve azoknak nevelési oldalát. *)

A magándolgozatok eszméje a népiskolában csak a modern nevelés tudomány szülötte. Nem rég vala az idő, midőn az iskola a társadalomtól teljesen izolálva állottak egymás mellett; midőn tanítottak, de inkább csak azért, hogy a társadalom bizonyos rendjeinél egy divatos szokásnak elég tétessék. Az idők változtak! A kor felvilágosodottsága, a népiskola eddig lenézett szegényes zugaiba is betekintett, s a mily megdöbbenők voltak az ott látott sebek, ép oly kelkes, oly jóakarató lón a buzgalom a baj orvoslásában. —

Míg egyfelől gyorsan emelkednek a nép kiképzését célzó intézetek, másfelől jeles szakferfiak a gyermeki kedély buvárlása s az elemi népoktatás tanulmányozása folytán, elveket, irányeszméket állítottak fel úgy az egyik, mint a másik probléma sikeres megoldásához.

Irányadó axiómául mondaték ki, a család, iskola és társadalom egymást kiegészítő, elválaszthatlan összefüggése. És ez a modern paedagogia legnagyobb vívmánya! Tanítunk de nem, hogy egy divatos szokásnak eleget tegyünk, hanem, hogy az embert a szó teljes értelmében emberré tegyük, tanítunk, de ma már nemcsak az iskola, hanem főképp az élet számára. — Ki van jelölve a cél, összhangzatba hozni az iskolát az élettel, mely cél valószínűsítésére minden alkalmas eszközt kismemelni s ez által minél eredményesebben működni szép hivatásunkból kifolyó elengedhetetlen morális kötelességünk.

Engedjék meg tisztelt pályatársak, hogy az idő kimért-ségét tekintve, bár röviden, hozzászólhassak fenti tételbehez.

Megyéink tanítótestületének brassói köre csupán brassói, tehát olyan elemi iskolai tanítókból állván, kik egy 30 ezer lakossal bíró városban működve, kevés kivétellel önálló osztályt vezetnek, s miután e városban 4 magyar, 2 német s 3 román s így összesen 9 középtanoda, továbbá 2 polgáriskola és 2 alsófokú ipariskola van, főképpen a helyi viszonyokat szem előtt tartva, különösen az írásbeli házi feladványokra kívánok, mint említém, röviden kiterjeszkedni.

A tanulóknak a tanítás már legelemibb fokátóli írásbeli magándolgozatokkal való foglalkoztatása oly általános, hogy nem is kételkedhetünk annak szükségességében, hanem inkább az egyes tantárgyakhoz való alkalmazása, a gyermeki tehetségek fejlettségével összhangzatba hozatala s a tananyagba való helyes beosztása szüli a véleménykülönbségeket.

A tanferfiak közül számosan általában a házi feladványok ellen vannak s azoknak csak igen jelentéktelen előnyt tulajdonatanak. Így pl. Diesterweg egy helyen így nyilatkozik: „Ha a tanítás módszertanilag helyes és jó, akkor nagyon keveset szorul a házi szorgalomra, mert az erőket az iskolában gyakorolja. Hic Rhodus, hic salta.“ Schwarz szerint: „A házi feladványok gyakran jellemzik az ügyetlen vagy kényelmes tanítót, ki a nehézségeket szívesen rázza le magáról s a tanulókra hárítja.

Mindezek dacára nem tagadhatni, hogy a házi feladvány nemcsak tanításunk eredményében bír jelentőséggel, hanem

az igen nevezetes nevelési tényező is. Kísértjük meg némi-
leg ennek bizonyítását is.

Minden hajlam csak gyakorlás által növi ki magát erővé, így a gyermekekben is csak folytonos és czélszerű gyakorlással ápolgatik és ébresztetik a tanítás által elértetni érzelt munkakedvet. Ilyen gyakorlás főképp házi feladványok által érhető el, melyeket a tanító ad föl s a tanulók által oldandók meg.

Mialatt a házi feladvány a tanulóban a fölébresztett kedvet munkára érvényesíti, alkalmat ad neki ezt mindaddig a feladvány szolgálatában tartani, míg az egész terjedelmében meg nem oldatott, s ez által már csirájában eleje vétetett a tétlenségnek s út nyitott a kitarítás és állhatatosságra.

De mert a házi feladványoknál nem csak az egyszerű megoldást, hanem a helyes és értelemmel megfejtést kívánjuk, ennél fogva a tanuló kénytelenítettik gondolatait nemcsak az előtte levő anyagra irányítani, hanem a megfejtés mikéntjére és módjára is mindig figyelnie kell, miáltal figyelme önkénytelenül is feladványára, s így az iskolában feldolgozott tananyagra tereltek.

Miután továbbá tanító nem mindig adhatja meg a házi feladványok anyagának összes megoldási módzatait, a tanulóknak mégis némi megerőltetésébe és utángondolásába fog kerülnie a kívánt követelmeknek való megfelelés.

És így lassankint fölébred a házi feladványok által a tanulóban azon erény, mely az embernek későbbi életében oly elkerülhetetlen szükséges, a szorgalom, s gyakoroltatik a házi feladvány által azon erő, mely a tanuló a gyakorlati életben a társadalomnak mindig hasznos tagjává fogja tenni s ez az értelem s józan gondolkodás.

Ha pedig a házi feladvány írásbeli megoldást igényelne, akkor ez leszámítva, hogy ez által maga az írás gyakoroltatik, neveli az izlést, a tanulóknak esthetikai érzékét, mert kényszerítettük a helyes tartalom mellett kellemes külső alakot is választani, ha a feladványhoz kötött összes vázalkozásoknak meg akar felelni. És így vezeti a házi feladvány a tanuló lassankint a tisztaság, esínosság és rend útjaira. Oly erények ezek, melyek a tanulóknak nemcsak iskolai pályájára, hanem összes további életére is kiterjednek.

Ha a házi feladvány nemcsak koronként pl. egyes iskolai szünnapokra, hanem kitaróan és következetesen adatik fel, akkor ez nemcsak az illető tantárgyabani jártasságot idézi elő, hanem növeli a munka- és tanulásszeretetet, melyek által a tanuló szívesen és szeretettel küzdi le azon nehézségeket, melyek őt a következő fokozathozvezetik, s melyek őt az utolsó lépésre is képesítik s ez az öntevékenység.

Megemlítjük még, hogy az írásbeli házi feladvány, a menyiben a tanuló a szülői háznál foglalkoztatja, ez utóbbit az iskolával köti össze s így a tanuló oda haza is kötelességeire inti, tehát benne a kötelességérzetet ébreszti és ápolja.

Azon ügyesség, melynél fogva a tanuló írásban is kifejezhetik gondolataikat, méltán nevezhető az elemi iskolai tanítás koronájának. Eisenlohr szerint: „Az írásbeli füzetek az iskolának hű fényképei.“

*) Felolvasatott Szász Károly brassói főelemi tanító által a „brassómegeyi tanítóegylet“ brassói körének gyűlésében.

TÁRCSA.

Sion ostroma.*)

Sion sziklavárát a pokol hatalma
Tépte, rugta addig,
Mig nem egy kiálló kő-darab leváltt és
Hullt a sziklaaljig . . .
S volt, ki hitte, hogy ha erre állhat:
Felforgatja a nagy sziklavárát.

Ámde b o m l a d o z n i kezdte a lehullt kő,
S törpe is Sionhoz;
E g y e s ű l t e r ő v e l fogtak hát egy műhöz
O s t r o m l ó - t o r o n y h o z
S foly Sion alatt a munka hévvel . . .
A rakott mű csak nem, . . . csak nem ér fel!

A sőtétség lelke nem nézhette szótlán
S így oktatta őket:
— Balga művesek ti! mért törtök magasba,
Meddig kar nem érhet?
Égi pallos villan gyakran ott fel . . .
Megviv az egész pokol-sereggel!

— Lent a szikla alján! . . . itt van rombolásra
A legkedvezőbb hely!
Törjetekek be utat! — — és ott a sőtétben . . .
Ott, ott lépjetekek fel!
Munkátokekka s a pokol szavára
Légbe robban Sion sziklavára.

És az a k n a - m u n k á t kezdí hévvel, kedvvel
Ujjabb böszült csorda
Nem ügyelve arra, hogy a rontó-eszköz
Tört is, nemcsak csorba . . .
Vak düllében azt se érzi, tudja,
Mennyi vért veszít kő-sebezte tagja!

Majd türelmét vesztve mit tesz a göröngyből
Formált büszke féreg?
Kívül kezd felkúszni; tör, zúz, hogy lemálik
A fagy-járta réteg.
Sőt örvend is már a „rombolásnak“,
Mit Sion tart: „szikla-tisztulásnak.“

Rendületlen állnak fenyegetett örök
Fent Sionnak ormán;
Lent az ördög tapsol kába embereknek
Lelki üdve kárán.
S hull kezébe a sok . . . sok por-féreg . . .
Jó szer erre a pokoldüh-méreg.

Oh ébredjetekek fel nyomorult halandók
Álomkorotokból!
A pokolnép a ti vesztetekekre, és nem
Sion éra gondol;
Hisz ez ellen nincs hatalma s nem lesz!
Tudja, hogy erő t ezen sohssem vesz!

A lehullt kő porlik; és pokol-verem csak,
Semmi más aknátok:
Azt elmossa zápor; itt meg minden aknást
Zárva tart az áto k . . .
S nem segíthet senki annyi jelken?
S z á n d m e g ö k e t o h k e g y e l m e s I s t e n !

*) Vonatkozással az „Arianismustól“ kezdve fölmerült küzdelmekre az atheista „liberalismus“ erőszakoskodásáig.

Kisebb közlemények.

— **Jegyzőkönyv** az erdélyi róm. kath. irodalmi társulatnak 1890. évi december hó 29-én tartott LXXVI választmányi gyűléséről.

Jelen voltak: Dr. Tódor J. alelnök, Dr. Cserni B. ellenőr, Fogarasi J. pénztárnok, Butyka S., Kóródy P., Steinitzer E., Tamási Á., Varga S., Vass A. vál. tagok és Zlamál Á. társ, titkár.

1. A mult választmányi gyűlés jegyzőkönyvének a szokott módon való hitelesítése tudomásul szolgál.

2. A számvizsgáló bizottság beteterjeszti jelentését a pénztár állásáról: Pénztári kimutatás. Az erdélyi r. k. irod. társulat pénztári bevételek és kiadásokról. 1890-ki január 1-től 1890. deczemb. 29-ig I. Bevétel: 1568 frt 72 kr. II. Kiadás: 1504 frt 83 kr. Pénztári maradék 63 frt 89 kr.

Az utolsó pénztárvizsgálástól, azaz 1890-ki junius 20-tól 1890. deczemb. 29-ig: I. Bevételek: 1. Pénztári maradék volt 1 frt 47 kr. 2. Ajándék Püspök Urunk ö Nagyméltósától 200 frt. 3. Tagdíjak és előfizetések 478 frt 42 kr. 4. Pályázathirdetésekkért 21 frt. összesen: 700 frt 89 kr.

II. Kiadások: 1. A Közművelődés nyomtatására 470 frt. 2. Ujságbélyegekre 80 frt. 3) Ujság expedálásra jun—decz ig 48 frt. 4. A Clerus hivatása nyomtatására 12 frt. 5. Czimszalogokra 11 frt. 6. Postai megbízásokra 4 frt 50 krt. 7. Titkári írószerekre 1 frt 50 kr. 8. Szerkesztőségi helyiség fűtése-és világítására Összesen 10 frt. 637 frt.

Bevétel: 700 frt 89 kr. Kiadás: 637 frt. fenti maradék: 63 frt 89 kr. Alaptoke a takarékpénztárban 829 frt 73 kr. és az 1890-ki jan. 1-től számítandó kamat. Gyfehérvárt 1890. decz. 29-én. A pénztár kezelő.

Tudomásul szolgál s egyszersmind megbizja a választmány a pénztár kezelőit, hogy — a már több alkalommal eredményel használt móddal élve — a hátrálékosoknak hátrálékok összegét jelző utalványlapokat küldjenek.

3. Alelnök bemutatja az I. szakosztálynak f. é. november hó 30-án tartott gyűlésének jegyzőkönyvét: „Jegyzőkönyv, mely felvétel az erdélyi róm. kath. irodalmi társulat I. szakosztályának 1890 évi november hó 30-án tartott gyűléséről. Jelen voltak: Tamási A. sz. o. elnök, Dr. Tódor J. Steinitzer E., Kóródy P., Vass A., Bálinth Gy., Benedek J., Pál A., Tuczay J., Varga S., Zlamál A. és Butyka S., sz. o. jegyző. 1. Az elnök a megjelent tagokat üdözölve a gyűlést megnyitja és Zlamál Agostont felkéri, hogy Fülöp Alajosnak „Előtan a mythologiai valódi értelmének magyarázatához“ cz. művére a bírálatot terjeszse elé. Zlamál bírálatát írásban megteszi, amint következik:“

Bírálat.

Fülöp Alajosnak „Előtan a Mithologia valódi értelmének magyarázatához“ cz. művéről.

Hálátlan munka a kritizálás ugyannyira, hogy még a legjobb akarat mellett sem sikerül mindig azon hangot eltalálni, mely egészen objektive szóljon a dologhoz. S ép' ezért a jelen alkalommal nem annyira kritikus, mint inkább recensens kívánok lenni.

A mű czíme eléggé sejteti, sőt mondhatom egészen ki is fejezi a mű célját, feladatát. A mythologiai valódi értelmenek magyarázatához előtan gyanánt kíván szerepelni és tekintetni; tehát mindazon tudományos systemákat kell felsorolnia, megvitatnia, melyek főképen az összehasonlító vallástudomány terén eddigelé érvényben vannak.

Maga a szerző a mű céljára nézve ezeket mondja: „Én tehát ezen művel legelőbb is azt akarom, hogy a nálunk magyaroknál még eddigelé csaknem teljesen elhanyagolt, vagy legalább is nem eléggé méltányolt — mert újabb keletű — összehasonlító vallástudomány, a minden jóra, szépre, hasznosra és tüdőre fogékony magyar katolikus clerusnál — a jeles francia és német clerus példájára = ezután necsak nagyobb figyelemben részesüljön, hanem hosszas, beható tanulmány után lelkes, szakavatott és igénytelen személyennél sokkal tekintélyesebb művelőkre és ápolókra találjon. — S épen ezért, bizalommal és szeretettel kérek minden szaktudóst, ne méltóztassék jelen sok viszontagság között, s ugyyszólva kis házi könyvtáram segítségével készült művet egyőnek tekinteni, mint a legjobb akaratból származott egyszerű utmutatásnak arra nézve, hogy körülbelül mily alapon és mily irányban lehetne és kellene nálunk is, már többé nem annyira a materialismus, rationalismus, scepticismus, deismus stb. mint inkább a hihetetlen mérvben terjedő atheismusnak Isten és minden hitigazság ellen irányuló iszonyu rombolásaival szemben, az isteni kinyilatkoztatáson nyugvó, egyetlen igaz, változhatlan és örök vallásnak, a kereszténységnek, védelmére kelni.

Akarom továbbá azt is, hogy ifjaink a középtanodákban és egyetemeken ne tanulják a mythológiát a most divatos atheisztikus szellemben és irányban, hanem az isteni kinyilatkoztatás vezérfényénél s az összehasonlító vallástudomány segítségével az örök igazsághoz illő komolysággal s annak megismerhetésére törekvő szívrrel és lélekkel iparkodjanak a mythológiákban is felismerni a mi minden vallásban isteni, tudniillik, a lényeges; a mit elferdíteni, eltorzítani, beburkolni és ugyyszólva érthetetlené tenni lehetett is, lehetis, de kiirtani, teljesen megsemmisíteni sohasem. S épen ezért csak sajnálnunk kell, olykor még a tudomány legmagasb fokán álló egyéneknek is abbeli komoly törekvését, hogy a hitregészethől a hitet, Istent és mindent, a mi erre czélozva végképen kidisputálni, életök egyik legfőbb feladatául tekinteni nem áttallják. Pedig mindhiába; miután itt is áll az, hogy ily irányban s ezek ellen a pokol maga sem győzhet soha; nem soha.

Már az eddigiekből és mindenki megértheti és világosan láthatja nemcsak azt hogy mit akarok, hanem azt is, hogy mi a célja ezen műnek. Itt tehát művem további célja gyanánt még csak a következőket kell megjelölnöm, tudniillik Isten dicsőségét, a lelkek tüdvét, a magában minden földi kincsnél drágább kincseket rejtő szent könyv vagyis Biblia megkedveltetését; s a különböző vallások mythosai alá takart religioi örök igazságokról az ezeket leplező sürti fátyolt szétlebbenteni, nemcsak, de a mennyire lehet: örökre széttepní; hogy ekkép az egész emberi nemre nézve mielőbb megvalósuljanak az isteni Üdvözítő ama szavai: „Megismeritek az igazságot s az igazság megszabadít titeket.“ (Joan. 8. v. 32) Avagy kérdem: ki nézhette eddig is a legszomorubb, leglesújtóbb megilletődés nélkül a tudósoknak

nem mondom: évszázadok, de évezredek hosszú során át, tapasztalt kínos vergődését a mythologia magyarázat körül, anélkül, hogy az azokban rejlő, az egész emberi nemnek közkincsét képző s mindnyájunkhoz oly közel levő religioi igazságokat csak távolról is sejtették és megközelítették volna!? Azt kell tehát mondanom, miszerint: az Isten maga is akarja hogy az emberek végre valahára — a vallások terén is csak, ugy, mint bárhol egyebütt — megismerjék az igazságot és kövessék azt.“ (Bevezetés V. VI. VII. lap.)

Mindenesetre szép és nemes cél, egy kath. paphoz egészen illő teljesen méltó feladat. A szerzőnek eme magasatos intentiójához csak gratulálni lehet.

Ámde t. sz. o. gyűlés, habár az ember működésének meritumát az intentio szabja meg, de annak értéket csakis a munka sikere ad. Nagyon szép és felemelő a lelkesedés, de mégis dicsőbb a tett a cselekedet. Sőt tovább megyek s azt mondom, hogy a tudomány foruma előtt az intentio ugyan numerál, de nem ponderál. Sulyt, a latin gravitást, mi minden műnek első kelléke, csak a siker elért foka nyújthat. Itt ez intentio háttérbe vonul. Ha én p. o. egy dogmatikát szándékoznám írni, intentio szép és dicső volna, — de ha dogmatica helyett néhány ömlengős phrásist nyujtanék — bármint vallásos lelkű-tről tanuskodó istenes sorokban is legyenek azok megírva, vagy még könnyebb módszerrel élve egyes paragraphusokat compilálnék hol eme, hol meg ama hirneves szerző művéből: bizony szép és dicső intentio nem menthetne meg soha attól a jogosan kárhoztató itélettől: Sutor ne ultra crepidam. A tudomány terén tehát a véghezvitt munka számít.

S ha már most ezen vázalt kanon szerint tekintek végig Fülöp A. előtem fekvő munkáján, önkényit is eszembe jut az a jó tanács, a mit Horatius adott a két PISOHOZ intézett levélben: Sumite materiam vestris, qui scribitis, aequam viribus, et versate diu, quid ferre recusent, quid valeant humeri.“ (38—40. v.)

T. sz. o. gyűlés! Az összes vallási tudományok között a legnehezebb az összehasonlító vallástudomány.

Honnan a világon ez a sok vallás? Mikor s minő körülmények között, hol keletkeztek, s kik a szerzői? Minek köszönhetik eddigi fennmaradásukat s meddig fognak fennállani? S a mi a főkérdés: mennyiben hasonlítanak a kereszténységhez? Mik az érintkező, mik az elütő pontok? Mennyiben viselik magukon nyomát, mondhatnám bélyegét az isteni kinyilatkoztatásnak? Regő, mondái mennyiben egyeznek meg a szentírással stb? Mindez a vallás-bölelelet és történelem egyik legfontosabb, de legnehezebb feladata. Mint Hettinger mondja: „Ez az oka, hogy a legjelesebb kutatók, támogatva a földrajz, néprajz és az összehasonlító nyelvészet által épen századunkban tették a népek mythosait, azok lényegét, eredetét és benső összefüggését hosszas tanulmányaik tárgyává.“

Szerzőnket Hettingernek eme szavai nem riasztották vissza a munka nehézségétől. — Előre megvallom, hogy Fülöp A. sokat olvasott, sokat irt . . . de ez mint nagyon hiányos, korántsem elég ahhoz, hogy egy oly thema megfejtéséhez fogjon, melynek megoldásában sok világhírű s a tudomány összes ágaiban otthonos író „multum sudavit et alsit“, de — eredményre sem juthatott. De hát ne beszéljünk olyan nagyhanguan, hiszen csak „előtan“-ról van szó. Igaz, hogy csak

„Előtan“ Fülöp műve, de nem jó. Nehány dogmatikus és apologetikus traktatus képezi a tartalmát, — vonatkoztatva az ó-korra s az akkori népek hitbeli meggyőződésére. De ezen vonatkoztatás oly csekély, hogy alig jöhet számba. Nézzük a művet főbb vonásokban.

Maga a mű — ne feledjük „Előtan“ — leszámítva magának a műnek czélját, feladatát, jogosultságát stb. várható bevezetést, 17 fejezetből áll. Az I. fejezet: Nehány szó a religióról s az isteni kinyilatkoztatás szűkességéről. Csaknem szíriuszóra Hettingerből van kirva, persze idézetlenül. A II. fejezet: „A religio egyetemességéről“ szól s épen 3 oldalra terjed. A III. fejezet: „A religio lényegéről és szépségéről“ traktál s a 10—25. oldalig terjed. Ez a műnek a legszebb leggyönyörűbb része. Mikor azokat a magasatos eszméket, fenséges hasonlatokat remek alkotói nyelvben előadva átolvastam s éreztem, miként emelkedem a földnek porából fölfelé önkénytelen is ama szentirási szavakra fakadtam: „Még nem beszélt ember így miként ez.“ Végére jutottam e fejezetnek, a végcördök még zengzetesebbek voltak, mint a többiek, s egy kis jegy után ezeket olvastam: „Bougand Emil orleansi püspöki helynök a páratlan francia író, kinek a „Kereszténység és korunk“ cz. 5 kötetes világhírű művéből vettük át — igen csekély és lényegtelen változtatással — ezen egész értekezést“ stb. Megérdemli az elolvasást csakugyan, de már a leírást aligha, s plane ha az illető másolónak megvan maga a mű — igazán hasznatlan fáradság! A IV. fejezet: „Kereszténység és pogányság“ czimet viseli. Tudományos czikk. Szerzője bibort érdemel. Kapott is amint tudjuk. Fülöp A. így ír: „Ezen kitünő értekezést, mint mythologia — magyarázati alapelveinek fejtegetésénél az egyik legszükségesebb, legéletbevigőbb tényezőt Dr. Hettinger Ferencz stb. művének V. kötetéből vettük át. Eddigélé tehát 34 oldal tiszta compilatió, valóságos axioma-tár s hozzá tehetem: a műnek legsikerültebb része. Az V. fejezet: „A pogányság eredetéről“ szól.

Elismerem és hiszem, hogy a polytheismus alapja a bün. De már azt, amit Kircher „Obeliscus Pampbilius“ cz. művéből ezítál, — kereken tagadom.

A kérdéses szöveg így szól: „Szeth maradékai a természeti tudományokat az egymásután következett nemzedékek által Adámtól kezdve lefelé, atyai hagyományban vevén át, midőn ezen nemzedékek szétoszoltak a tudományok az istentelen Cham nemzetségénél maradtak fenn, a ki egyideig a mint szentül parancsolta azok használatát: úgy a közélet és boldogság hasznára maga is gyakorolta azokat. — De midőn az istentelen nemzetségek közé vegyült, a miket szent dolgokul tanult vala, mostantól kezdve valami ördögi álnokság — és esalfaságból: viági és ártalmas — kárhuzatos dolgokra kezdte magyarázni, s azokból a gonosz tettek titkos mesteriségét: a boszorkányságot, bibajólást és babonáságot fejtekte ki; arra tanítván utódaít, hogy az isteni fölségnek szent tiszteletét odahagyva: az elemeket a tüzet, vagy a lég szelimeit imádnák és tisztelnék.

S hogy az ily titkos és egyszersmind tilos dolgoknak ismerete a vizözön által hogy nem vészett el: azt is röviden meg kell érintenem. — A mint a régi hagyományok állítják: Cham, Noé fia, ki azon babonáságokba és szentségtörő mesteriségekbe elegendett volt, tudva azt, hogy az efféle dolgok-

ról írott könyvet a bárkába be nem vihették, a vétkes mesteriségeket és profán kohlományokat vízhatlan érclemezekbe és kemény kövekbe véste, s a vizözön megszűntével ugyanazon kíváncsisággal, melylyel elrejtette vala, ismét fölkereste azokat és így az istentelenségek és örökös gonoszságok forrását a késő utódokra is átszállította.“ (36—37. lap.) Szethnek és Chamnak eszerint tudományos képzettsége volt, habár a szónak nem mai értelmében. De hogy honnan és hogyan jutottak ahhoz, fel nem foghatom, elmémbe nem fér. Hagyjuk azonban ezt annyiban; higgye kinek tetszik. Hanem hogy Cham az ő természettudományából babonáságot és szentségtörő mesteriséget derivált és ezeket könyvbe írta avagy vízhatlan érclemezekbe és kemény kövekbe véste s így és ezáltal terjedt volna el a pogányság — ez már csakugyan olyan állítás, mely mint Horatius mondja: „aegri somnia“ — valóságos agyrém. A mózesi törvényhozás előtt csak gyér nyomokon haladhatunk az írásra vonatkozólag. A sémi betűírás már Abrahám korában ki volt ugyan fejlődve, de arra nézve, hogy a patriarkák használták, biztos adatunk nincs. Egyiptomban már nagyban irnak az izraeliták is, mert a munkafelügyelők sóterim név alatt fordulnak elő, mely elnevezés az írástjelentő hébergöykből származik. De hogy Cham irni tudott, meg könyvet is szerkesztett volna, azt — sit venia verbo — még szt. Agoston tekintélye sem teszi hihetővé, de még valószínűvé sem.

A VI. fejezetben szerző azt bizonyítja, hogy „az ó-kori műveltebb pogányoknak mindig elég bőv alkalmuk volt, az istenikinyilatkoztatás alapos megismerhetésére.“ Pascal, Hettinger és Bitá D. után fejtegeti ezen themát mindeniköktől legalább is 2—2 lapot ezítálva.

A VII. fejezetben azt tárgyalja, hogy „a monothéismus eszméje apogányoknak álszem volt egészen ismeretlen.“ A VIII. fejezet: „A pogányok mysteriumairól“ szól. A mit Cantuból, Beckből ezekre vonatkozólag ír, az már igaz. De a conclusióját — mi már eredeti — s melyet példákkal illusztrál, — el nem fogadhatom. Szerző így ír: „S ha valaki ohajtaná példák által is bebizonyítva látni a miket fennebb állítánk: ekkor rövidség okáért — csak az Apis-féle szent bika: s a phoenix nevű szent madár mythusaira kellene hivatkoznunk.

A haldokló Jákob s később a haldokló Mózes ugyanis a világ szabadítóinak — Salvator mundinak is nevezett egyiptomi Józsefről, egyebek között azt is mondá: „Olyan legyen az ő ékessége, mint az elsőszülött bikáé.“ S lám ezen megrész hasonlat alapján, a mysteriumok őrei és a mythusok gyártói, a papok az Apis, Mnevis és Unuphis „nevű szent bikák hitregéit alkoták; s míg ők magok ezen rejtelmes mysterium alatt a József által is előpéldázott igazi világszabadítóban hitet és reményt jelképezték és örökítették meg: addig a tudatlan néptömeg a bikában csak bikát, egy oktasan barmot vagy legfőlebb egy bálványt látott, hitt és egyebet semmit.

Epen így jött létre, az egyiptomi papok közreműködésével s szintén a mysteriumok leple alatt, a Phoenix-madár hitregéje is. — Izaiásnál ugyanis egy helytt így szól Jehova; „Én vagyok az Isten és senki más; hozzám hasonló nincs. Én kezdettől fogva hirdetem a jövőndöt (az emberi nem megváltását), régi időktől fogva szólok én és végzetem teljesül.

Napkeletről hívom a madarat, és messzeföldről a Férfit, kit választék magamnak, (értsd: a Messiást). Hallgassatok engem kemény szívűek, kik az igazságtól távol vagytok. Elhozom közele az én igazságot. Sion felett mutatom meg segítségemet és Izrael felett az én dicsőségemet. . . Szabadítónk neve: a világ ura; Izrael szentje stb.

Ezen jövendölés alapján — mondom — az egyiptomi mysteriumok őrei a Phoenix madár hitregjét alkották meg; s itt is, a míg ők a phoenixről rejtelmekben és halottaiból egykor dicsőségesen feltámadandó, halálával a mi halálunkat megrontó és örökéletünket újból visszaszerző Messiást látták előképezve és példázva: addig a tudatlanabbak tán még csak nem is sejtették, hogy itt tulajdonképen miről van szó stb.

Tudjuk jól, hogy az egyiptomiak állatokat imádtak még pedig hol a hála, hol a félelem érzületéből kifolyólag. Midőn József Egyiptomba érkezett, a nép már bálványozásba volt merülve és föltehetjük bátran, hogy az állatimádás is divott mivel nem sok idővel azután a zsidók a pusztában aranyborjút csinálnak, mit kétségkívül az egyiptomiaktól elsajátított állatimádásnak kell tulajdonitanunk. Hogyan állítja tehát a szerző, hogy a haldokló Mózes mondásának félremagyarázása szülte volna a szt.-bikának imádatát, mely még Mózes előtt jóval megvolt?

Valóságos absurdum. Ilyen a Phoenixről való állítás is, mert a Phoenix-madarról való ismeretes monda, mely Isaiás kora előtt már rég ismeretes vala, mivel Herodotos is már réginek mondja.

Mindkét felhozott példa tehát historiatlan lehetetlen, eltekintve attól a különben nagyon fontos kérdéstől is: hogy hogyan jutottak oly könnyű szerrel is oly gyorsan az egyiptomiak a szt.-írásból, hogy annak egyes helyeit félremagyarázva — erősödtek volna a bálványozásban? A IX. fejezetben: „a pogányok jósdáiról és sybillákról” van szó. Fülöp előre boesátva, hogy ő a jósdákkal nem tudórnék sokat, — nehány sor után azt mondja, hogy azok utánozták a próféták isteni tanításai átsempészett és összeférezelt igazságának árnyékát. Igazán, ezen mondatnak se füle, se farka és historiatlan absurdum, mert a próféták fellépte előtt jóval működött a delphii, meg a dodonai jósda. És nagyon kár a szerzőnek a jósdákról oly megvető hangon beszélni. Több jót tett a delphii jósda Hellas boldogulására s a lakosság testi és lelki jólétére, mint az egész olympusi isten kompánia a házasságtörő Zeüstől le a tolvaj Merkurig. Ezt minden gymnasia tudja. „A pogányok messiásitanairól” szól a X. fejezet. Minden nép kebelében élt egy leendő Megváltónak tudata, eljövételében való szilárd hit. Szerző egy helytt így ír: „Ha a pogányok képzelt messiásait az ördögöt példázó rémszörnyekkel viaskodni látjuk: akkor elég e részben az Ur Istennek már fennebb is idézett eme szavaira gondolunk: „Ellenségeskedést szerzek közötted — kigyó-ördög — és a nő között a te magvad s az ő magva között; ez fejedet töri meg, te pedig az ő sarka után fogsz leselkedni.” Itt az utóbbi szavakat, hogy t. i. az ördög a Messiás sarka után fog leselkedni: a pogány görögök és rómaiak Achillesnél, a Messiás egyik képviselőjénél, jónak látták egészen betűszerint értelemben venni, azt állítván, hogy az esupán csak ez egyik sarkán vala megsebesíthető és megölhető, egész testében különben sérthetetlen és halhatatlan lévén.

Ha továbbá a pogányok ábránd messiásai az ördögöt példázó rémszörnyekkel u. m. vad bikákkal, dühös oroszlánokkal s több effélékkel viaskodásaikban ezek által egyelőre legyőzetni és megöletni mondatnak: annak alapján már valóságos Messiásról szóló 21-ik zsoltárban is tisztán és két-

ségbe vonatlanul feltalálhatjuk eme szavakban: „Én Istenem! én Istenem! ne távozzál el tőlem, mert a szorongatattás közel nagyon. Kövér bikák ostromolnak engem, ellenem tátották szájukat, mint a ragadozó és ordító oroszlán. . . a halál poráig vezetél el engem. . . körülvettek engem a sok kutyák. Atlígtatták kezeimet és lábaimat, megszámlálták minden esontjaimat” — Az igazi Messiás kinszenvedését és erőszakos halálát Izaiás is elég tisztán és érthetően megjövendölte vala eme szavakban: Ő megsebesített a mi gonoszságainkért, megtörtetett a mi bűneinkért. . . Feláldoztatott, mivel hogy ő akará. Halálra adta az ölelkét tradidit in mortem animam suam.

S ha a pogányok képzelt Messiásai feltámadnak s utójjára, mint már egészen sérthetetlenek és legyőzhetetlenek, mégis csak teljesen legyőzik az őket egykor megsebesítő és megölő rémszörnyeket: hát az igazi Messiás nem mondta-e Szt. Dávidnál: „Nem hagyod — oh Isten! — pokolban a lelkemet és nem engeded, hogy te Szented rothadást lásson.” hanem fel fog támadni a halálból?

Látjuk továbbá azt is, hogy a pogányok Messiásai mint pl. Herkules és mások, mint óriások tűnnek fel a mythologiában. De e részben is nem olvassuk-e már a királyi lantostnál a Messiásról, hogy: „Ő mint valamely óriás, örömmel futja meg az ő utját; s hogy a magas égből lesz az ő kijövele = Exultavit ut gigas ad currendam viam; a summo coelo egressio eius.” Ne is mondja ezen szentirási helyre nézve senki, hogy itt az érzeki világ látható napjáról, ezen óriási világtestről van szó. Ez lehetetlen; ezt maga a Szent Szöveg valódi értelme sem engedi meg.

Hisz ugyanazon Zsoltárban és ugyanazon egy versben mondatik, hogy: „In sole posuit tabernaculum suum Altisimus — azaz: a napban helyeztette a magasságbeli az ő sátorát” és így, ha a fennebbi szavak alatt a Messiás helyett az égen fündöklő napot kellene értenünk akkor; mi értelme lehetne annak hogy: a nap a napba vagyis maga magába helyeztette az ő sátorát?

En legalább részéről, épen szent Dávidról, ily agyafurcságot nem tudok még csak képzelní is.

Krisztusról, az igazság napjáról van tehát itt szó és nem másról. A hány szó, annyi tévedés, s annyi üres beszéd, minek semmi értelme.

A XI fejezet 3 és fél oldalnyi rövidséggel azt bizonyítja, hogy „a pogányok is hitték az anygyalok létezését.” A XII fejezet ezek gyönyörű themát tárgyalja: „A pogányok is hitték a lélek halhatatlanságát és az örök életet.” S ezen themával, mely pedig az egész műben a legszebb, szerző 5 oldalon végez. A klasszikusokból, kiknek pedig csaknem összes művei telvék a lélek halhatatlanságát prangnansabb módon bizonyító enunciacókkal — egyetlen egyet sem citál. Pedig Platónak „Phaidonja” p. o. kathol. írói tekintélyek szerint csaknem vetekedik szm. Pállal a lélek halhatatlanságát illető kérdésekben. Nehányat ezekből be kellett volna okvetetlenül mutatni.

A XIII és XIV fejezetek az ő-világunk a kereszténységhez való viszonyáról beszélnek. A XV és XVI fejezetek kalászatokat tartalmaznak a mythologia — magyarázat teréről — egész lapokat idézve Nicolas-ból, Lükenből, Cantuból stb.

A XVII. fejezet, mely „ellenvetések, czáfolatok és felvilágosítások” ezmet visel s a műnek igazán mulatságos záradékát képezi bátran kimaradhatott volna. A szerző iránti lojalitást tiltja, hogy azzal bővebben foglalkozzam.

Külömben is t. sz. o. gy. igen terjedelmessé vált bírálatom. A már elmondottakból fölőleges még consequentiát vonni. Szerző nagy szorgalmának elismeréssel adózom, de művét elfogadhatónak nem tartom — eltekintve más indokoktól azon lényeges okból, mivel nem érzem magamat hivatottnak arra, hogy Hettingerrel, Nicolással, Lükenel, Bougandval s több ily írói celebritással polemiaiba boesátkozzam. Mert a megbírált mű legnagyobb része bámulatos szellemeknek terméke.

Ezek alapján a szakosztály a művet rendes kötelező munka gyanánt elfogadja ugyan, de külön kiadásban való közzétételre a választmánynak nem ajánlhatja. 2) Az elnök felhívására Vass A. jeleníti, hogy a következő sz. o. gyűlésen ő fog felolvasást tartani. Örvendetes tudomásul szolgál. Egyéb tárgy nem lévén, az elnök a megjelent tagoknak köszönetet mond s a gyűlést bezárja. K. m. f. Tamási Aron, sz. o. elnök. Butyka Sándor sz. o. jegyző. — Örvendetes tudomásul szolgál s a választmány a szakosztály ajánlata értelmében Fülöp Alajos művét nem teszi közzé.

Alélnök a jegyzőkönyv hitelesítésére Kórodi P., Tamási A. és Vass A. vál. tagokat kéri fel. — K. m. f. Zlamál Agost, titkár.

— **Levél a szerkesztőhöz.** T. Szerkesztő Úr! Az ember soha se tudja, hogy mire ébred; s ha mindjárt tudja is, hogy a boldogult Szabó Imre szerint Magyarország egy nagy tyükszem, akkora lévén t. i. benne a susceptibilitás, mégse tudja hol és mikor jajdul fel valaki olyan okokból, a mikből más egészséges idegzett emberfia ugyan meg se szíszsen. Ezt tapasztaltam én is, aki a legjobb lélekkel, minden utógondolat nélkül írtam b. lapjába egy rövidke tudósítást a szentágotai új templomról. — Nosza megjártam én! Megjártam azért is a mit írtam, meg azért is, a mit nem írtam. S ezen a mint látom minden tárgyilagosságom sem segített.

Azt írtam a többi közt, hogy a fungáló apátplébános urat árokba vitte a városi fiaker. De nem írtam meg, hogy y menet vagy jövet. Ezért rapportra citált a nevezett apát úr, s így szólt: „Édes öcsém, magának megkellett volna írni, hogy ez a dolog menett történt, mert így majd azt hiszik, hogy visszajövet esett meg s ekkor is azért, mert apát, káplán, kántor, kocsis úgy bevoltak . . . (hogy is mondják csak?) hogy árokba fordultak. Higgyen nekem, én tapasztalt ember vagyok; az ördög nem alszik.“ Ki tagadhatná, hogy e szakvakanban emberismeret és életbölcselet lakik?

Hanem azt már csakugyan nem bítem volna, hogy akadjon ember, a ki abban a formában kaphasson belém olyanért a mit én nem írtam, mint egy bizonyos — y — o. (ismerlek szép maszk!) tette b. lapja f. évi 1. számában.

Mert a) mi okból tartozzam én tömjént gyűjtani M. T. örnagy urnak és b) miért?

Először is én a nevezett urnak nem vagyok ordonánc, de még konfratere se vagyok. Tapasztalásból tudom pedig azt, hogy ő valódi és képzelt érdemeinek elismerését megszokta szemtől szembe követelni, azért nem vállalkoztam arra, hogy őt e törekvéseiben tollammal is szolgáljam. Látom akadt erre ember. Szolgáljam megnyugvással neki, hogy az én jellememmel az ilyen szívességek megtétele ellenkezik.

Aztán miért díesértem volna ki a nevezett urat éppen ez alkalomból? Én jobban tudom mint a cikkirő, ki és mit adott a szentágotai templomra, mert a 20 ezer közül legalább 10 ezer kéro ívet én prokuráltam; azért ott, a hol az adományozók nagy száma mellett, helyes elhatározásból sem az uralkodópár (szerepel vagy 600 fittal) sem a gyönyörű ablakfestményeket adományozott főurak és a többi jötevők nem említették meg, valóban nem lett volna igazságos megemlíteni azt, a ki beszélt ugyan eleget, de a kinek reális hozzájárulását még díesőségének oly merész himóke sem kísérletre meg kimutatni, mint — y — o.!

Igaz a van a cikkirőnek, midőn M. T. morális támogatásról oly sokat s oly szépen ír, ezt azonban én éppen nem tudom oly magasra felverni, hogy eltagadhassam azt, miszerint a szentágotaitemplom létrehozatala Wiegand János lelkész ur kizárólagos és föltétlen érdeme. A ki ezt kéri, az őt rágalmozza s félhet Isten büntető kezétől. Jól tudom, hogy — y — o. embere szereti sőt várja a díeseretet, tölem is, mint ünnepi szónoktól elvárta, én azonban a szószerk jogával ez irányban óvakodtam visszaélni, s ezért a templomi ünnep után orrom alá is borsolt, csak-hogy ezzel nem törődtem.

Az értesítés megírásában pedig száraz tudósítás lévén ezélem, éppen nem éreztem magamat hivatva arra, hogy a mit a szószerk nem tettem meg, azt hírlapilag tegyem meg. Látom ennek is akadt embere! Lelke rajta! Amennyiben azonban ebbeli buzzósága M. T. ur érdemeinek szolgálatában az ellenem tényleg használt jogosulatlan, sőt durva személyes kifakadásokra ragadta el, őt ezekért a nyilvánosság előtt ezennel rende utasítom és ilyeneket a jövőre nézve határozottan kikérek magannak. N.-Szeben, 1891. jan. 5. For-szer Sándor, n.-szebeni káplán.

A NAPI ESEMÉNYEK KÖRÉBŐL.

— **A hivatalos lap** közli a legfelsőbb kéziratot, mely lapunk volt felelős szerkesztőjét, az erd. rk. igazg. tanácsának előadóját Pál Istvánt tiszteletbeli kanonokká nevezi ki.

— **Püi hódolattal** vettük kegyelmes Püspök nagy és nagyméltósága 1890-ik IV. számú körlevelét, mely a nagy-mélt. m. kir.-honv. miniszternek a védkötelesek nősülésére vonatkozó körrendeletét közli.

— **A „Csáky-féle“ rendelet megfordítása Piskiben harmadszor.** Van szerencsém örvendetes tudomására hozni e becses közlőny olvasóinak, hogy az Úr Jézus szent szívének segítségével sikerült harmad ízben is a „Csáky-féle“ rendeletet egyedül üdvözítő anyaszentegyházunk érdekében az általam ajánlott módozat szerint kihasználni. Ugyan is t. Kirechhof Xaver Ferencz róm. kath. hívem 1887 november hó 27-én Kós Eva ev. ref. vallású hajodonnal az egyházunk által előirt és szokásos ígéretek folytán vegyes házasságra lépven ígertökhöz híven 1888-ban Irma nevű kislányukat a róm. kath. vallás szerint kereszteltették; 1889-ben Emma nevű leánykájukat szintén róm. kath. vallás szerint; 1890-dik év november hó 24-én az Isten újbul megáldotta e családot egy kis lánnyal. A hatalmas (?) rendelet értelmében csak i az ev. ref. vallás szerint kell vala már ennek megkereszteltetnie. — Az atya tudva a körülményeket oda nyilatkozott házbellei és ismerősei előtt, hogy ő nejevel együtt ígérletet tett mindkét nembeli gyermekeit a róm. kath. vallás szerint kereszteltetni és nevelni is, ki paranosolhat szülői joga ellenére mást; ő inkább meg sem keresztelteti lánykáját, minthogy az ev. ref. vallás szerint kereszteltesse meg és ily hangulatban december közepe tájt hozzám fordult tanácsért: én az utat és módot megneveztem (de nem esábitottam, tanuim vannak erre, a mint a piskitelepi tiszteletes ur tanuk előtt ezt mondaní merészelte) hogy mikép juthat minden zaklatás kikértilésével ezéljához. Követve tanácsomat történt, hogy neje a betegágyból jobban lévén a törvényzsabta kétszeri jelentkezést megtette és részesülvén a kellő oktatásban folyó hó 6-án vizkereszt ünnepén tks. Kovács János művezető úr és kedves neje született Gondos Rosália asszonyság meg tez. Veress Lajos lakatos mester és neje született László Mária asszonyság mint tanuk előtt egyházunk kebelébe ünnepélyesen felvétetett és a negyven napnál tovább ke resztletlenül volt kis leány mindjárt anyjának vissza vétele után Gizella Valeria nevekre megkereszteltetett, a kereszt szülői tisztelet a fennevezett Veres pár sziveskedett végezni. Így két hónap alatt három kedves családot hozott vissza a „megfordított Csáky-féle rendelet“ az egyedül üdvözítő róm. kath. egyház kebelébe. Aldassék és imádtassék az Úr Jézus szent szíve, kinek szent kegyelme eszközölte e ritka gyarapodást egyházunknak. Piski, 1891 jan. 7-én. J a n e s ó E r n ő plébános kertileti jegyző.

Szerkesztői üzenet.

— **L. S.** Annak az ünnepnek a leírását már közöltük,

Kiadja: Az erdélyi róm. kath. irodalmi társulat. Felelős szerkesztő: PAL ANTAL.

Szerkesztőtársak: Dr. CSERNI BÉLA, KÓRÓDY PÉTER, VASS ALBERT, ZLAMAL AGOST.